

LUND UNIVERSITY

Preliminär dendrokronologisk analys av Jumkils kyrkas takstolar i Uppland

Linderson, Hans

2018

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Linderson, H. (2018). *Preliminär dendrokronologisk analys av Jumkils kyrkas takstolar i Uppland*. (Dendrorapporter i Lund; Vol. 2018:45). Lund University.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

LUND UNIVERSITY

DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
HANS LINDERSON

25 augusti 2018

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2018:45
Hans Linderson

**PRELIMINÄR DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV JUMKILS KYRKAS
TAKSTOLAR I UPPLAND**

Uppdragsgivare: Bälungebygdens församling, Bindarvägen 10, 743 81 Bälunge. Ref.person:
Jenny Hansson Kontaktperson: gunhilderiksdotter@gmail.com

Område: Uppland Prov nr: 59030-59043 Antal träd, sågprover: 14

Dendrokronologiskt objekt: Takstolarna i LångHuset

Resultat:

Dendro nr:	Prov Nr ; Kontext	Träd- slag	Antal ÅR; 2 radie om inget annat anges	Splint (Sp) Bark (B) Vank. (W)	Datering av yttersta års- ring i provet	Beräknat Fällningsår E(Efter) V(vinterhalv- året)	
59030	14; saxsparre	Gran	35	Ej W	((1311))	((1326 ± 15))	
59031	1; undersparre	Gran	23;1	Nära W	Ej datering	-	
59032	2; undersparre	Gran	25	W	Ej datering	-	
59033	3; saxsparre	Gran	68;1	W	((1340))	((V 1340/41))	
59034	4; saxsparre	Gran	27+17;1	W	Ej datering	-	
59035	5; undersparre	Gran	18;1	Ej W	Ej datering	-	
59036	6; hanbjälke	Gran	37	Ej W	Ej datering	-	
59037	7; hanbjälke	Gran	49	W	((1346))	((V 1346/47))	
59038	8; undersparre	Gran	37;1	W?	((1329))	((V 1329/30 el 1335±5))	
59039	9; undersparre	Gran	28+3	W	Ej datering	-	
59040	10; saxsparre	Gran	35+5;1	W?	Ej datering	-	
59041	11; saxsparre	Gran	54;1	Nära W	((1333))	((1336 ± 3))	
59042	12; saxsparre	Gran	55+c6;1	W	((1331+c6))	((1337±2))	
59043	13; saxsparre	Gran	71	W			

Resultatuppgifter inom parentes uppfyller inte de kriterier vi ställer på en säker datering och bör användas med försiktighet.

Kommentarer till resultaten

Inga prover kunde med säkerhet dateras. Detta beror sannolikt på att antalet årsringar i proverna är allt för få och att virket är av gran. Min uppdragsgivare vidtog åtgärder för detta genom att ta ganska många prover i byggnaden som förväntas innehålla två skilda åldrar samt att använda en grövre borr så att inga årsringar skulle förstöras vid provtagningen. Av någon anledning gick de flesta proven sönder trots detta.

För att få någon form av underlag tog jag den information som man i förväg har bedömt åldrarna på de olika virkesdelarna. Saxsparrar och hanbjälkar förväntas att vara avverkade i början av 1300-talet och undersparrarna förväntas vara 50-70 år yngre. Resultatet som redovisas i tabellen måste ses som dateringsförslag och bör kompletteras för att säkerställas. Saxsparrarna skulle kunna vara avverkade vinterhalvåret 1340/41. Ett hanband som förväntas vara av samma ålder som saxsparrarna kan vara avverkat vinterhalvåret 1346/47. Av byggnadstekniska skäl förefaller detta vara orimligt, hanbandets dateringsförslag väger således lätt i jämförelse med saxsparrarna.

Av undersparrarna har endast en fått ett dateringsförslag, vilket skulle peka på en möjlig gemensam ålder med saxsparrarna. Att dra långtgående växlar på denna enda osäkra datering måste ses som extra vågad.

Observera att denna rapport är preliminär!

Dateringsförslagen är inte säkra och måste ur vetenskaplig synpunkt kompletteras.

För att få en rätsida på dendroundersökningen så finns det goda möjligheter genom att såga där man ”nyligen” har sågat, nämligen i stödbenen som bedöms vara likåldriga med saxsparrarna. Helst tio från olika stödben, absolut inte mindre än fem bör sågas.

Beskrivning av tabellen ovan

”Dendroidentitetsnummer”, är en unik identitet för varje prov hanterade på laboratoriet.

”Antal år”, årsringar som är analyserade i vissa fall har det inte varit möjligt att mäta årsringsbredden, då har årsringarna räknats, vilket har markerats med ”+n”.

I samma kolumn förekommer någon gång noteringen ”ew” eller ”lw” dessa termer härrör från engelskans early wood (vårved) och late wood (sommarved) och beskriver graden av den yngsta/sista årsringens utveckling. Detta indikerar att virket är avverkat på sommaren.

”splint, vankant, bark” indikerar hur många årsringar som saknas i provet. Förutsatt att provet går att datera och man har vankant eller bark i provet så får man en årsexakt datering (extrema undantag finns). ”nära vankant” uppges när det finns indikationer om detta, till exempel i fältanteckningar eller om en sågskiva följer en naturlig kurvatur i rundvirket. Om vankant (den rundade avslutningen av virket där barken har försvunnit) saknas och splinten syns kan man beräkna fällningsåret med hjälp av splintstatistiken för olika trädslag och förhållanden. Vanligtvis används 17 ± 7 år på ek och en mer varierad bild på tall med en maximal variation på ± 20 år. Saknas splinten (”ej sp”) anges en så kallad ”efterdatering” (*terminus post quem*). Virket får då en äldsta möjliga datering. Teoretiskt kan virket vara hur ungt som helst men mer troligt handlar det om upptill några tiotal år senare avverkning än angivna efterdatering. Detta diskuteras vanligtvis i rapporten.

”Datering av yttersta årsring i provet”, är alltid årsexakt vid en datering. Om provet inte kan korsdateras med en daterad dendrokronologisk serie anges ”ej datering”. Detta uppträder oftast vid ett litet årsringsantal (unga/snabbvuxna/kraftigt nedbrutna träd), udda trädslag (i Sverige är ek och tall bäst), för få prover från den undersökta konstruktionen, störd tillväxt etc.

”Beräknat fällningsår” här görs en beräkning utifrån dateringen av den yttersta årsringen i provet och hur många årsringar som beräknas saknas i provet. Felmarginalen som anges täcker mer än 95 procent av proverna. Finns barken eller vankanten kvar på provet ges dateringen påföljande vinterhalvår om inga andra noteringar har gjorts. Vinterhalvåret avser trädets viloperiod så att ingen årsringsbildning sker i stamvirket, viloperioden påbörjas normalt i augusti och pågår till maj söder om Norrlandsgränsen (ungefär Dalälven). Stamvirkets viloperiod blir succesivt längre mot fjällens trädgräns.

Faktura framställs senare av Lunds Universitet.
Mätresultaten kommer att bevaras på laboratoriet och utnyttjas i universitetets forskning.
Proverna kommer att ingå i RAÄ´s arkiv och förvaltas av laboratoriet.
Rapporter och andra skrifter angående de dendrokronologiska resultaten tas tacksamt emot.
Kompletterande prov oss till handa inom två år debiteras endast provkostnaden.
Med hälsning och önskan om fortsatt samarbete.

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare
Lunds Universitet
Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, Sölvegatan 12, 223 62 Lund
E-post: Hans.Linderson@geol.lu.se
Tel: 046-2227891